

ISSN 2591-1201

LETNIK 3 • 2019 • ŠTEVILKA 2

Dileme

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

DILEME

Dileme

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

Izdajatelj in založnik

Študijski center za narodno spravo

Naslov uredništva

Tivolska 42, 1000 Ljubljana

Glavni urednik

dr. Renato Podbersič (Slovenija)

Uredniški odbor

ddr. Igor Grdina (Slovenija), dr. Tamara Griesser Pečar (Avstrija),

dr. Damjan Hancič (Slovenija), dr. Marica Karakaš Obradov

(Hrvaška), dr. Tomaž Kladnik (Slovenija), dr. Jože Možina

(Slovenija), dr. Jelka Piškurić (Slovenija), dr. Igor Salmič (Slovenija)

Spletni naslov

www.scnr.si

Leto izida: 2019

Redakcija te številke je bila zaključena 20. 11. 2019.

Lektoriranje in prevod povzetkov

Megamoment, d. o. o.

Oblikovanje in prelom

Inštitut Karantanija

Tisk

Nonparel, d. o. o.

Naklada

300 izvodov

Letna naročnina

25 €

Cena posamezne številke

15 €

issn 2591-1201

D i l e m e

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

LETNIK 3 • 2019 • ŠTEVILKA 2

VSEBINA

Jelka Piškurić
Veter sprememb

7

Razprave

Aleš Šafarič
Odnos Antona Mahniča do Sokola

13

Francesca Meneghetti
*Slovenian solidarity in the concentration camp of Treviso
(Monigo)*

43

Tomaž Kladnik
Ofenzivno delovanje enot slovenskega domobranstva

64

Ivan Rihtarič
Ivan Štrafela Don, politična in življenjska usoda informbirojevca

90

David Petelin
*Upravnopravne spremembe lokalne oblasti mesta Ljubljana od konca
druge svetovne vojne do uvedbe komunalnega sistema (1945–1955)*

113

Metod Berlec, Matevž Tomšič
Elite in nacionalna država v dobi globalizacije

147

Predstavitev zgodovinskih virov

Damjan Hančič

Odzivi na Titovo pismo jeseni 1972 v OK ZKS Kamnik

171

In memoriam

Tamara Griesser Pečar

In memoriam Johann Georg Reißmüller

187

Recenzije

Janez Juhant

Bogdan Kolar (ur.) Učitelji Teološke fakultete za ustanovitev in ohranitev Univerze v Ljubljani (Acta Ecclesiastica Sloveniae 41), Ljubljana, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani 2019, 312 str.

196

Tomaž Kladnik

Tin Mudražija: Z žogo proti vojni, Jugoslovanski nogomet med okupacijo (1941–1945)

200

Renato Podbersič st.

Štefan Cek, Spomini na Istro, Goriška Mohorjeva družba, Gorica 2019, 128 str.

203

Renato Podbersič ml.

Mario Jareb, Sovjetski zločin u Katynskoj šumi – Uloga doktora Eduarda Luke Miloslavića, Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2019, 335 strani.

208

*Predstavitev
zgodovinskih
virov*

Dr. Damjan Hančič¹

Odzivi na Titovo pismo jeseni 1972 v OK ZKS Kamnik²

Izvleček

Obračun partijskih »zdravih sil« oz. konservativcev z »liberalci« je bil v ZKS izveden jeseni 1972. Konec septembra 1972 je partijsko članstvo prejelo pismo predsedstva ZKJ in izvršnega biroja predsedstva ZKJ oz. t. i. Titovo pismo. V njem je bilo zapisano, da gre za usodo socializma v Jugoslaviji, zato morajo komunisti okrepiti svojo aktivnost v organih samoupravljanja, državnih organih in družbenopolitičnih organizacijah. Pismo je bilo naperjeno predvsem proti liberalizmu. V občinskem komiteju Zveze komunistov Kamnik so omenjeno pismo obravnavali na 2. seji občinske konference ZKS Kamnik, ki je potekala 12. oktobra 1972 v sejni dvorani Skupščine občine Kamnik. V članku so predstavljeni glavni poudarki iz razprave, iz katerih je razvidno, da razen redkih izjem razpravljavci niso

- 1 Dr. Damjan Hančič, znanstveni sodelavec, Študijski center za narodno spravo, Tivolska 42, SI – 1000 Ljubljana, damjan.hancic@scnr.si.
- 2 Raziskovalni program št. P6-0380 je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

doumeli prelomnosti Titovih stališč in spremembe »partijskega kurza«.

KLJUČNE BESEDE: Kamnik, komunistična partija, konec liberalizma, Titovo pismo

Abstract

The clash between the Party's "healthy forces" or the conservatives with the "liberals" took place in the League of Communists of Slovenia (ZKS) in the autumn of 1972. At the end of September 1972, the members of the Party received a letter from the presidium of the League of Communists of Yugoslavia (ZKJ) and the executive bureau of the presidium of the ZKJ or the so-called Tito's letter. The letter said that the matter at hand is the fate of socialism in Yugoslavia and that the Communists therefore need to intensify their activity in self-government authorities, state authorities and socio-political organisations. The letter was primarily aimed against liberalism. The Kamnik municipal committee of the League of Communists discussed the letter at the second session of the Kamnik municipal conference of the ZKS, which took place on 12 October 1972 in the meeting room of the Assembly of the Municipality of Kamnik. The article presents the main highlights of this discussion, which show that aside from a few rare exceptions most participants in the discussion did not comprehend the significance of Tito's views and the change of the "Party's course".

KEY WORDS: Kamnik, Communist Party, end of liberalism, Tito's letter

Uvod

Po nedemokratskem prevzemu oblasti v Jugoslaviji in Sloveniji leta 1945 je bilo vse do leta 1990 obdobje enopartijskega političnega sistema razdeljeno v več faz, v katerih so se z različnimi poudarki prepletali elementi konservativnejšega in liberalnejšega partijskega upravljanja družbe in države. Sredi 60. let je, po odstopu notranjega ministra Aleksandra Rankovića, nastopilo liberalnejše obdobje, ki pa je bilo zaustavljeno že na začetku 70. let. Začetek liberalnejšega obdobja zaznamuje gospodarska kriza, ki je politiko prepričala o nujnosti reforme, po kateri naj bi tudi v gospodarstvu bolj upoštevali tržna načela. Leta 1965 je bila sprejeta pravna podlaga za njeno izvedbo. Reformo je v Sloveniji podpiralo novo, liberalnejše slovensko politično vodstvo na čelu s Stanetom Kavčičem, ki je od leta 1967 vodil slovenski izvršni svet, mnogi pa so ji nasprotovali.³ Obračun partijskih »zdravih sil« oz. konservativcev z »liberalci« je bil v ZKS izveden jeseni 1972.⁴ Ofenzivo proti »liberalizmu« je na jugoslovanski ravni napovedal Stane Dolanc, ki je januarja 1972 postal sekretar izvršnega biroja predsedstva CK ZKJ, tako da je bil formalno in tudi dejansko drugi človek partije za Titom. Kot je dejal v govoru na zborovanju 19. septembra 1972 v Splitu, mora biti jasno, da so komunisti v tej državi na oblasti, in dodal: *»Pretehtali bomo, kako naj ZK znova prevzame mesto, ki ji gre, in odgovornost, ki jo ima v družbi za kadrovsko politiko,*

3 Jelka Piškurić, *»Bili nekoč so lepi časi«: vsakdanjik v Ljubljani in okolici v času socializma*, Inštitut za novejšo zgodovino, Študijski center za narodno spravo, Ljubljana 2019 (dalje Piškurić, *»Bili nekoč so lepi časi«*), str. 96.

4 *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992*, (ur. Neven Borak, Jasna Fischer), 2. knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2005, str. 1072.

in zahtevali bomo, da samoupravni in drugi organi izvajajo kadrovske politike ZK.»⁵ S tem je napovedal »svinčena 70. leta«, torej zaostritev oz. večjo ideologizacijo nekoliko zrahljanih odnosov v družbi. Konec septembra 1972 je partijsko članstvo prejelo pismo predsedstva ZKJ in izvršnega biroja predsedstva ZKJ oz. t. i. Titovo pismo. V njem je bilo zapisano, da gre za usodo socializma v Jugoslaviji, zato morajo komunisti okrepiti svojo aktivnost v organih samoupravljanja, v državnih organih in družbenopolitičnih organizacijah. Pismo je bilo naperjeno predvsem proti liberalizmu in je od vsakega komunista zahtevalo *»odločno nasprotovanje sleherni težnji, ki vodi k idejno-politični dezintegraciji ZKJ in k razdvajanju delavskega razreda po nacionalni in republiški pripadnosti*«. ⁶ Z vsebino pisma sta se morala seznaniti vsaka partijska organizacija in vsak član ZK ter se na sestanku organizacije do nje tudi opredeliti. Tito je komuniste označil za vojake revolucije, ki še ni končana. S tem je bil izveden politični obrat v levo, vendar se ni ustavil samo v partiji, ampak je s povečanjem njenega političnega monopola vplival tudi na celotno družbo.⁷ Obračun z liberalno linijo komunistov in Kavčičev odstop oktobra 1972 sta prinesla dokončno prekinitev reformnih prizadevanj v gospodarstvu. Ustava iz leta 1974 in *Zakon o združenem delu*, sprejet leta 1976, sta uvedla nerazumljiv in neučinkovit delegatski sistem odločanja, ki je samo še poslabšal neugoden gospodarski položaj. Obračunu z liberalno linijo je sledilo vzpostavljanje politične enotnosti.⁸

5 Prav tam.

6 Prav tam.

7 Prav tam.

8 Piškurić, *»Bili nekoč so lepi časi«*, str. 110, 111.

Odziv na Titovo pismo v kamniškem partijskem komiteju

V občinskem odboru kamniške partije so Titovo pismo obravnavali na drugi seji občinske konference ZKS Kamnik, ki je potekala 12. oktobra 1972 v sejni dvorani Skupščine občine Kamnik.⁹ Prva točka dnevnega reda je bilo »čitanje pisma tovariša Tita in izvršnega biroja«, pod drugo točko so obravnavali »Naloge ZK v razvijanju aktivne udeležbe mlade generacije v izgradnji samoupravnih socialističnih družbe«, pod tretjo točko je bil govor o usposabljanju članov ZK Občine Kamnik, izvolili pa so tudi delegate za III. konferenco ZKJ.¹⁰ Branje Titovega pisma je bilo pospremljeno z besedami, da »to pismo nas vse komuniste opozarja, da preidemo iz idejnega boja v samo akcijo«. Po prebranem pismu se je odprla razprava.

Član OK ZKS Kamnik Tone Fišer je po branju pisma povedal: »Mislim, da bomo morali v teh dneh narediti že prvi korak k realizaciji vsebine tega pisma. Delo vseh članov ZK bo stalno in bomo morali danes nekoliko več narediti, kakor smo doslej. Boriti se bomo morali proti oportunistu, ki zmanjšuje ugled socialističnega sistema pri nas. Menimo, da je prav, da se o tem pismu že danes govori, predlagam pa, naj konferenca zadolži komite, da bi na svoji prvi seji pregledal, kaj vse je bilo storjenega v smislu tega pisma. Z vsebino tega pisma so bili že prej seznanjeni vsi sekretarji osnovnih organizacij in aktivov, včeraj pa se je z vsebino seznanil tudi aktiv mladih komunistov. Vsi sekretarji v delovnih organizacijah so dobili nalogo, da najpozneje do 17. t. m. seznanijo vse člane ZK po delovnih organizacijah in tudi dopolnijo svoj akcijski program, v kolikor tega še niso storili.«¹¹

9 ZAL, KAM 127 »Občinski komite Zveze komunistov Slovenije Kamnik«, šk. 4, ovoj 30, Seje komiteja občinske konference ZKS (dalje ZAL, KAM 127 »OK ZKS Kamnik«).

10 ZAL, KAM 127 »OK ZKS Kamnik«, str. 2.

11 ZAL, KAM 127 »OK ZKS Kamnik«, str. 2, 3.

Član občinske konference Jože Drnovšek je rekel: »Pismo tovariša Tita, kot vodje izvršnega biroja ter vodstva partije, opozarja na zelo resen položaj, v katerem smo. Mislim, da je to treba vzeti na znanje, da se ne smemo igrati s stvarmi, ki ZK oddaljujejo od stvarnega položaja, torej gre za to, da potrdimo vlogo ZK in da je ta poziv namenjen kot resno opozorilo, če hočemo to revolucionarno pot peljati naprej. V zvezi s samim pismom je potrebno izvesti nekaj akcij. Krši se kadrovska politika. Mene skrbi, kako bomo kadrovske politiko izvajali. Kadrovska politika je ena izmed glavnih nalog partije. Kadrovske politiko moramo jemati kot odnos, kot kriterij, kot pogoj delovnega mesta. Mislim, da mora imeti komite večjo vlogo, kazati se mora v direktni intervenciji, saj je izvršilni organ, ki odgovarja pred konferenco.«¹² Problem je bil po njegovem mnenju tudi odnos do organizacij ZK: »Nekatere organizacije sploh ne organizirajo nobenih sestankov. Mislim, da je treba v tej smeri konkretno ukrepati. Če se organizacije ne sestajajo, se pokliče sekretarja na odgovornost. Točno bi morali opredeliti delo posameznega komunista in na naslednji seji pregledati opravljeno delo. Če ugotovimo, da delo ne gre, moramo tudi ugotoviti, zakaj ne gre. Mislim, da je skrajni čas, da se ZK kot taka bolj organizira, da mora ustvariti večjo disciplino in več resnosti. Naloge glede pisma je potrebno realizirati v konkretnih akcijah, vsaka organizacija posebej. Mislim, da zaradi tega pisma ni potrebna nobena propaganda, treba se je organizirati, saj imamo danes komunisti moč in oblast v svojih rokah.«¹³

Tone Fišer je nato podal naslednje mnenje: »Mi imamo v planu 3. konferenco v začetku decembra, na kateri bo osrednja tema uresničevanje ustavnih dopolnil in tu bomo dali tudi poročilo o našem delu. Poročilo bodo delali vsi organi konference, ki ste jih izvolili. Naveden bo akcijski program, kaj smo uresničili, in če nismo, zakaj nismo. Občinski komite mora na prvi seji

¹² ZAL, KAM 127 »OK ZKS Kamnik«, str. 3.

¹³ Prav tam.

ugotoviti, ali teče delo osnovnih organizacij, če ne teče, bomo poklicali sekretarje na odgovornost.«¹⁴

Drago Bohinc je zatem dodal: *»Mislim, da mora o tem pismu razpravljati osnovna organizacija. Ona kot taka naj razpravlja o konkretnih primerih, kdo so nosilci odstopanja od teh primerov.*«¹⁵

Alojz Konda je pismo pokomentiral: *»Mi bomo to pismo vzeli na znanje, ampak sodim, da mora komite prerešeti komuniste in vse odgovorne činitelje, ki so se v tem obdobju oblekli z napakami kot jih navaja pismo.*«¹⁶

Janez Rems je zatem dejal: *»Mislim, da mora občinski komite ugotoviti, če imamo tudi v Kamniku take primere, in če jih imamo, se ti pojavi obravnavajo. Če tega ne bomo storili, bomo drugo leto ponovno samo govorili in nič storili.*«¹⁷

Štefan Praznik je dodal: *»Mislim, da bi moral komite dati konkretne primere, kako se organizirati in uresničevati te naloge, da se bodo napredki pokazali. Same organizacije tega ne bodo zmožne narediti.*«¹⁸

Lado Podbevšek je bil konkretnější in je verjetno od vseh razpravljavcev najbolj razumel namen Titovega pisma: *»Jaz sem razumel tovariša Tita in Dolanca, da moramo komunisti iti v operativo. Mislim, da bi se danes na konferenci malo pogovarjali in analizirali to vprašanje. Ne strinjam se s tov. Remcem, ki pravi, da ne ve, če so tudi v Kamniku te primeri. V vseh naših organizacijah je to mrtvilo. In če mi hočemo iti v operativo in urediti vse, o čemer piše to pismo, je nujno, da vsem ljudem na vodilnih mestih dokažemo, kako bomo to naredili in partija mora dobiti takšno veljavo, kot jo je imela včasih. Mislim, da se take stvari, ki se zadnje čase dogajajo, ne bi smele goditi. Orga-*

14 Prav tam.

15 Prav tam.

16 ZAL, KAM 127 »OK ZKS Kamnik«, str. 4.

17 Prav tam.

18 Prav tam.

nizacije so jemale to preveč malodušno – zato tudi ni sestankov, ker nobena stvar ni nič veljala. Tito je govoril konkretno – ne moremo nič več odlagati. Mislim, da je treba, da konferenca napravi analize, da se ne bo v partijskih organizacijah pismo samo obravnavalo, ampak da bo konkretno določeno, kakšno stanje je tam. Povedati se jim mora, da je to za nas zakon, ter da se dosledno borimo, da take analize povsod naredimo. Mi mladine v naših vrstah nimamo. Mladina je tista, ki prihaja za nami. Zakaj je ni? Mislim, da ko bomo uredili vse te napake, ki jih navaja Tito v pismu, bo mladina sama vstopala v naše vrste.»¹⁹

Na koncu te točke so sprejeli sklep, da se morajo občinski komite ZK Kamnik in vse osnovne organizacije vključiti v to, da zadeve konkretizirajo, vsaka na svojem področju, ter da se o uresničitvi teh nalog razpravlja na prvi seji konference. Sklep je bil soglasno sprejet.²⁰

Odnos zveze komunistov do mladine

V naslednji točki iste seje so člani občinske konference ZKS Kamnik razpravljali o nalogah ZK v razvijanju aktivne udeležbe mladine v izgradnji samoupravne socialistične družbe. V uvodu k tej točki je sekretar OK ZK Kamnik Tone Fišer spregovoril »o prenovi naše ZK v Kamniku«.²¹ Povedal je, da če »hočemo izvajati svojo družbeno vlogo, je naša naloga, da obnavljamo naše osnovne organizacije ZK po delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih, to se pravi, da vključujemo v svoje vrste vse tiste družbene nove sile, ki se v našem družbenem življenju pokažejo kot revolucionarne, in da izločimo iz ZK tiste sile, ki hočejo spremeniti našo zvezo komunistov v konzervativno silo. Kajti to je istočasno proces vključevanja in izločanja, ki ne

¹⁹ Prav tam.

²⁰ Prav tam.

²¹ ZAL, KAM 127 »OK ZKS Kamnik«, str. 5.

more uspešno potekati, če se omejimo samo na vključevanje novih članov, ne da bi hkrati izločili tiste, ki s svojo formalno pripadnostjo le škodijo ugledu ZK.«²² V nadaljevanju prizna, da je zelo pereč problem strukture ZK v Kamniku, da je v njenih vrstah zelo malo mladine, tj. da je le 58 članov ZK starih do 25 let. Zato velja vprašanju odnosa mladih do ZK posvetiti še posebno pozornost.²³ »Ko danes govorimo o vlogi mladine v samoupravnem socialističnem sistemu in o pomenu mladine za zvezo komunistov, ne moremo pri tem izhajati iz preproste zaskrbljenosti za kontinuiteto revolucije z zameno generacij, temveč mladina danes ima svojevrstno kvaliteto. Mladina izhaja iz sedanosti in se hoče uveljaviti pri graditvi naše samoupravne socialistične družbe. Zato je njena kritika nekoliko bolj tenkočuten odraz sedanjega stanja družbenih odnosov in protislovij in istočasno dragocen element za spreminjanje naše družbe v smeri graditve socialističnih samoupravnih odnosov. Čeprav je ta kritika včasih neizdelana, je pa vendarle v današnjih razmerah večji del na tisti strani, ki se bore za družbeni napredek, demokracijo in za program zveze komunistov, ki je naš skupen program.«²⁴ V nadaljevanju navede nekaj problemov mlade generacije, kot so: problemi kadrovske politike, možnost, da se delovno mesto dobi zaradi sposobnosti in znanja, da se nagrajuje po delu, da se razvija demokratični sistem in preprečujeta birokratizem in anarhija. Poudaril je tudi, da včasih del tiste mladine izjavlja, da ne želi v zvezo komunistov zato, ker v konkretni osnovni organizaciji in v posameznih komunistih ne vidi proklamirane vodilne ideje in akcijske družbene sile. »Za mladino je npr. pomembno že to, da so mnoge osnovne organizacije ZK nedelavne, se zelo redko sestajajo, se komunisti premalo pogovarjajo, ni akcij in podobno. Mladini so pa zelo pri srcu delovne organizacije in zato v nekaterih delovnih organizacijah niso videli nič kaj dovolj

²² Prav tam.

²³ Prav tam.

²⁴ Prav tam.

vabljivega za svoj razvoj oz. večje možnosti za uresničevanje novih družbenih ciljev.²⁵ Nekateri komunisti iz vodstev osnovne organizacije ZK trdijo, da mladina ni dovolj v ZK zato, ker se osnovne organizacije premalo zanimajo, zaradi previsoke članarine, zato ker je mladina nezainteresirana za politično dejavnost in angažiranje in da je preveč lagodna. Poleg tega pa navajajo tudi druge razloge, kot so npr. delo, ki bi jih preobremenjevalo – preveč odgovorno delo, da jih ZK ne zanima, ker jim ne daje teoretičnega znanja oz. se njihova konstruktivna kritika ne upošteva, in da mladina meni, da gredo v ZK le ljudje, ki hočejo neke imeti v današnji družbi privilegiran položaj. Mislim, da je vir tega nerazumevanja v tem, da so mladi premalo vključeni v ZK in njena vodstva. Seveda odraz tega pa je, da so mladi odtrgani od ustvarjalne politike ZK in da niso neposredno odgovorni za njeno uresničitev. Komunisti, ki delajo v zvezi mladine in drugih organizacijah, bi se morali čutiti bolj odgovorne tudi za sprejemanje v ZK in s tem za politiko ZK. Moram reči, da v zadnjem času v Kamniku so prizadevanja, toda kljub temu še nismo mogli doseči zadovoljivih rezultatov. Slišal sem tudi mnogo kritike s strani zveze mladine na račun novosprejetih komunistov, ki so po sprejemu v ZK nehali delati v zvezi mladine. Češ sprejeli smo jih, toda njihovo delovanje ni vidno nikjer. Mislim, da je novosprejete člane ZK treba angažirati tako, da bodo morali delati med ljudmi, med mladino, v samoupravnih organih, povsod, kjer se pokaže potreba: posamezen član ZK pa naj sodeluje pač tudi pri delu, za katero ima nagnjenje in pa sposobnost. Zato naj obnavljanje naše ZK ne bo skrb samo sekretarja in pa sekretariata osnovnih organizacij, temveč naj bo tudi skrb vodilnih ljudi v delovni organizaciji. Smatram, če vodstva sodelujejo pri vseh drugih stvareh, se mi zdi, da bi morala toliko bolj sodelovati takrat, ko se izvaja politika sprejemanja v ZK. Predvsem pa so dolžna spremljati uresničevanje temeljnih kriterijev, ki so

25 Prav tam.

pogoj za članstvo v ZK, in preprečevati vsako skrajnost [...].»²⁶ Referat je končal z naslednjim razmišljanjem: »Nadalje se mi zdi potrebno, da opozorim, da novemu članu poleg stiska rok največ pomeni pogovor o konkretnem življenju v zvezi komunistov in o nalogah, ki so pred nami. To ga res lahko vključi v gibanje. Ne sme nam iti za kakšne hrupne slovesnosti tega, toda ozračje ob sprejemu bi moralo biti res slovesno in toplo. Nadalje ob sprejemanju dosti preveč pozabljamo na individualno delo z novimi člani in na usmerjanje k študiju družbeno-politične problematike, zdi se mi, da bi ne smeli odstopati od zahtev, da si mora vsak nov član pridobiti vsaj minimum družbenopolitičnega znanja. To je posebej pomembno za mlade, ki se sicer dosti težje uveljavljajo.»²⁷

Zaključek

Kot lahko ugotovimo na podlagi predstavljenega zapisnika občinske konference ZKS Kamnik, se je jeseni 1972 partijska politična linija začela zaostrovati tudi na Kamniškem. Veliko članov občinske konference je sicer menilo, da se večina v »Titovem pismu« našteti kritik pri njih na terenu ne pojavlja. Opaziti je tudi ponovno povečano skrb za vključevanje mladine v vrste ZK, za kar skušajo najti atraktivno spodbudo, ki bi mladino pritegovala v njene vrste.

Povzetek

Sredi 60. let je, po odstopu notranjega ministra Aleksandra Rankovića, nastopilo liberalnejše obdobje, ki pa je bilo zausta-

²⁶ ZAL, KAM 127 »OK ZKS Kamnik«, str. 6.

²⁷ Prav tam.

vljeno že na začetku 70. let. Obračun partijskih »zdravih sil« oz. konservativcev z »liberalci« je bil v ZKS izveden jeseni 1972. Konec septembra 1972 je partijsko članstvo prejelo pismo predsedstva ZKJ in izvršnega biroja predsedstva ZKJ oz. t. i. Titovo pismo. V njem je bilo zapisano, da gre za usodo socializma v Jugoslaviji, zato morajo komunisti okrepiti svojo aktivnost v organih samoupravljanja, v državnih organih in v družbenopolitičnih organizacijah. Pismo je bilo naperjeno predvsem proti liberalizmu. V občinskem komiteju Zveze komunistov Kamnik so omenjeno pismo obravnavali na 2. seji občinske konference ZKS Kamnik, ki je potekala 12. oktobra 1972 v sejni dvorani Skupščine občine Kamnik. V članku so predstavljeni glavni poudarki iz razprave, iz katerih je razvidno, da razen redkih izjem razpravljavci niso doumeli prelomnosti Titovih stališč in spremembe »partijskega kurza«. Le eden od razpravljavcev je razumel, da morajo komunisti iti v »operativo«. Ugotavlja, da je v njihovih organizacijah mrtvilo, zato je nujno, da ljudem na vodilnih mestih dokažejo, kako bodo to naredili, in partija mora dobiti tako veljavo, kot jo je imela včasih. Organizacije so bile do dogajanja v družbi preveč malodušne, zato tudi ni bilo sestankov. Občinska partijska konferenca naj bi izvajala analize, da se ne bi v partijskih organizacijah pismo samo obravnavalo, aktivneje bi morali v partijske vrste vključiti tudi mladino. In prav mladini oz. vključevanju mladine v partijske vrste je bila posvečena naslednja točka občinske konference. Ugotavljajo, da mladina izhaja iz »sedanjosti in se hoče uveljaviti pri graditvi samoupravne socialistične družbe«. Zato naj bi bila njena kritika nekoliko bolj tenkočuten odraz stanja družbenih odnosov in protislovij ter istočasno dragocen element za spreminjanje socialistične družbe v smeri graditve socialističnih samoupravnih odnosov. Ugotavljajo tudi, da je večji del mladine »na tisti strani, ki se bori za družbeni napredek, demokracijo in za program zveze komunistov«.

*Reactions to Tito's Letter in
Autumn 1972 in the Kamnik
Municipal Committee of the League
of Communists of Slovenia*

Summary

A more liberal period began in the mid-1960s after the resignation of the interior minister Aleksander Ranković, but it ended already at the beginning of the 1970s. The clash between the Party's "healthy forces" or the conservatives with the "liberals" took place in the League of Communists of Slovenia (ZKS) in the autumn of 1972. At the end of September 1972, the members of the Party received a letter from the presidium of the League of Communists of Yugoslavia (ZKJ) and the executive bureau of the presidium of the ZKJ or the so-called Tito's letter. The letter said that the matter at hand is the fate of socialism in Yugoslavia and that the Communists thus need to intensify their activity in self-government authorities, state authorities and socio-political organisations. The letter was primarily aimed against liberalism. The Kamnik municipal committee of the League of Communists discussed the letter at the second session of the Kamnik municipal conference of the ZKS, which took place on 12 October 1972 in the meeting room of the Assembly of the Municipality of Kamnik. The article presents the main highlights of this discussion, which show that aside from a few rare exceptions most participants in the discussion did not comprehend the significance of Tito's views and the change of the "Party's course". Only one of the participants understood

that the Communists need to go into “operation”. He finds that their organisations have been lethargic, which is why it is necessary that they prove to the people in leading positions as to how they would do it, and that the Party needs to regain its former reputation. The organisations had until then been too apathetic towards the happenings in the society, which is also why they had no meetings. The Party’s municipal conference was supposed to carry out analyses so that the letter would not only be discussed in the Party’s organisations, but that young people would also be more actively included in the Party. It is particularly young people or their inclusion into the Party that was the next item on the agenda of the municipal conference. They find that the young people’s base is in “the present and that they want to assert themselves in the building of a self-governing socialist society”. Therefore, its criticism was supposed to be a more subtle reflection of the state of social relationships and contradictions and simultaneously an invaluable element for the transformation of the socialist society in the direction of building socialist self-government relationships. They also find that the majority of the young people is “on the side that is fighting for social progress, democracy and the programme of the League of Communists”.